

اعدام حقیقت

(اندر بیان رویکرد مردسالاری حقوق قرآنی زن)

عبدالله حسین محمودی

موج اندیشه

۱۳۹۵

سرشناسه: محمودی، عبدالحسین، ۱۳۴۳. عنوان و نام پدیدآور: اعدام حقیقت
 (نقدی بر رویکرد ده سالاری حقوق قرآنی زن) / عبدالحسین محمودی
 مشخصات نشر: روح افزا، ۱۳۹۵. مشخصات ظاهری: ۱۶۴ ص
 شابک: ۹۶۰-۶۰۰-۹۷۸. وضعیت فهرست نویسی: فیا
 یادداشت: کتابنامه: ص ۱۵۲. ۱۶۰ هزار جنس به صورت زیر نویس
 عنوان دیگر: نقدی بر رویکرد مردسالاری حقوق قرآنی زن
 موضوع: زنان در قرآن. Women in the Qur'an. موضوع: حقوق زن - جنبه های مذهبی - اسلام
 موضوع: Women's rights-Religious aspects-Islam.
 موضوع: زناشویی در قرآن - جنبه های قرآنی. Marriage in the Qur'an.
 رده بندی کنگره: ۳۱۳۹۵: ۴/۱۰۴ Bp. رده بندی دیویر ۱۵۹۰: ۲۹۱. شماره کتابشناسی ملی: ۴۳۸۵۶۶۹

نام: عبدالحسین محمودی
 (نقدی بر رویکرد ده سالاری حقوق قرآنی زن)
 مؤلف: عبدالحسین محمودی
 نوبت چاپ: اول: ۱۳۹۰
 شابک: ۹۶۰-۶۰۰-۷۵۹۱-۰۶-۲
 شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه - وزیری ۱۶۴ ص - ۱۳۹۵
 قیمت: ۱۲۰۰۰ تومان

مؤسسه انتشاراتی موج اندیشه
 حق چاپ: موج اندیشه - تلفکس: ۰۱۱-۳۲۰۷۷۹۴۶ - همراه: ۰۹۰۰۱۱۰۵۶۹
 ویراستاری، طرح جلد، حروفچینی و صفحه آرایي مؤسسه انتشاراتی موج اندیشه
 پست الکترونیکی: Mahmodi.andishe@gmail.com
 نسخه برداری اعم از چاپ، زیراکس، اقتباس و بازنویسی ممنوع است.

فہرست مطالب

مقدمه..... ۱۵

فصل اول - آشنایی با قرآن کریم

فهم قرآن و رابطه آن با حقوق..... ۲۰

حقیقت فهم قرآن..... ۲۱

تعریف قرآن..... ۲۱

قرآن تبلور کلام خدا..... ۲۱

نحوه نزول قرآن..... ۲۲

مراحل نزول قرآن..... ۲۳

۱. نزول دفعی..... ۲۳

۲. نزول تدریجی..... ۲۳

چرا قرآن یکجا نازل نشد؟..... ۲۴

تألیف و جمع‌آوری قرآن..... ۲۴

۱. دوره پیامبر اکرم..... ۲۴

۲. دوره خلیفه اول..... ۲۶

۳. دوره خلیفه سوم..... ۲۶

چرا قرآن به زبان عربی نازل شد؟..... ۲۷

آیا زمان و مکان در نزول قرآن تأثیر نگذاشت؟..... ۲۷

۲۸	آیا قرآن تجربه (دینی) شخصی پیامبر است؟
۲۹	۱. دیدگاه کلام بودن قرآن
۲۹	۲. دیدگاه تجربه نبوی
۳۰	نقد و بررسی نظریه تجربه نبوی
۳۰	الف. تجربه شعری
۳۱	تفاوت‌های شعر با وحی
۳۲	ب. عصری بودن احکام اسلامی
۳۳	تفسیر قرآن
۳۳	چرا به تفسیر قرآن نیازمندیم؟
۳۴	تفکر در قرآن
۳۵	چرا ساعتی تفکر برابر ۷۰ سال عبادت است؟
۳۵	شیوه‌های تفسیر قرآن
۳۶	۱. تفسیر ترتیبی
۳۶	۲. تفسیر موضوعی
۳۶	مراحل تفسیر موضوعی
۳۶	۱. مرحله جمع‌آوری آیات
۳۷	۲. مرحله جمع‌آوری روایات
۳۷	۳. مرحله جمع‌بندی آیات
۳۷	۴. مرحله جمع‌بندی روایات
۳۷	۵. مرحله جمع‌بندی آیات و روایات
۳۸	۶. مرحله صدور حکم

فصل دوم- آفرینش زن

۴۰	زن و رابطه حقوقی آن با آفرینش
۴۰	زن از منظر ادیان
۴۱	یهودیت
۴۱	زرتشت
۴۲	مسیحیت
۴۲	اسلام
۴۳	۱. زن، گل سرسید آفرینش

۴۴.....	۲. برابری در خلقت.....
۴۵.....	۳. برابری در کرامت.....
۴۶.....	۴. برابری در رحمت، پاداش و جزا.....
۴۶.....	۵. برابری در مالکیت.....
۴۷.....	۶. برابری در تکامل.....
۴۷.....	۷. برابری در الگو بودن.....
۴۸.....	۸. برابری در مشارکت سیاسی.....
۴۸.....	نتایج بحث.....

فصل سوم- مصادیق نقض برابری زن و مرد و چالش‌های عصری

۵۲.....	مصادیق نقض برابری زن و مرد در قرآن.....
۵۲.....	۱. برتری ذاتی مرد.....
۵۳.....	نقد و نظر.....
۵۴.....	۲. برتری شهادت (گواهی) مرد.....
۵۶.....	نقد و بررسی دیدگاه‌ها درباره شهادت زن.....
۵۶.....	الف. نقد نظریه نقض ذاتی.....
۵۶.....	ب. نقد نظریه تفاوت جنسیتی.....
۵۸.....	ج. نقد نظریه عدالت.....
۵۸.....	۳. برتری مذکر بودن خطابات قرآن.....
۵۹.....	نقد و نظر.....
۶۰.....	۴. برتری عقلی مرد.....
۶۰.....	نقد و نظر.....
۶۱.....	مفهوم و انواع عقل.....
۶۲.....	۱. عقل نظری.....
۶۲.....	۲. عقل عملی.....
۶۲.....	۳. عقل فطری یا طبیعی.....
۶۳.....	۴. عقل اکتسابی.....
۶۳.....	نقد و بررسی گفتمان‌های تفسیری نهج‌البلاغه.....
۶۳.....	۱. نظریه نقصان ذاتی عقل زن.....
۶۳.....	نقد نظریه نقصان ذاتی عقل زن.....

۶۴	۲. نظریه تفاوت جنسیتی زن و مرد
۶۵	۳. نظریه محدود بودن روایت
۶۵	۴. نظریه جعلی بودن روایت
۶۶	۵. نظریه کمتر بودن وزن مغز زن
۶۷	نابرابری‌های جنسیتی زن و مرد
۶۷	رویکردهای فکری نابرابری‌های جنسیتی زن و مرد
۶۷	الف. رویکرد تقابل‌گرا
۶۷	ب. رویکرد نسبی‌گرا
۶۷	ج. رویکرد عامل‌گرا
۶۸	تفاوت‌های جنسیتی زن و مرد
۶۸	الف. تفاوت‌های جسمی
۶۹	ب. تفاوت‌های روحی و روانی
۶۹	ج. تفاوت‌های احساسی و عاطفی
۷۰	نتایج بحث

فصل چهارم - خیانت

۷۴	خیانت حقوق تضییع شده همسر
۷۴	آیا خیانت جرم است؟
۷۴	طبقه‌بندی جرایم در قوانین موضوعه ایران
۷۵	تعریف جرم
۷۵	عناصر مادی و معنوی جرم
۷۶	ارکان عناصر مادی جرم
۷۶	الف. رفتار فیزیکی (فعل)
۷۶	ب. ترک انجام کار (ترک فعل)
۷۶	ج. وجود عنصر قانونی جرم
۷۶	عناصر مادی و معنوی جرم خیانت
۷۷	۱. کنش علیه نظم اجتماعی
۷۷	۲. پایبند نبودن به تعهدات ازدواج
۷۸	آسیب شناسی خیانت

۷۸.....	۱. اختلالات جنسی
۷۸.....	۲. اختلالات اجتماعی و روحی
۷۹.....	داستان واقعی: من همسرم را با زنی دیگر دیدم!
۸۰.....	خیانت از منظر قرآن
۸۱.....	بررسی نظریه‌های تفسیری کیفر خیانت در قرآن
۸۱.....	۱. نظریه نسخ به رجم (سنگسار)
۸۲.....	دلایل طرفداران سنگسار
۸۲.....	نقد نظریه نسخ به رجم
۸۵.....	مبنای قرآن حکم سنگسار
۸۶.....	نقد و نظر
۸۷.....	۲. نظریه مساحقه
۸۸.....	دلایل طرفداران نظریه مساحقه
۸۸.....	نقد نظریه مساحقه
۸۹.....	۳. نظریه نسخ به جلد (نازیده)
۸۹.....	دلایل نظریه جلد
۹۱.....	قتل ناموسی در قرآن
۹۱.....	دفاع قرآن از زن
۹۲.....	نقد و نظر
۹۳.....	نقد قانون قتل ناموسی
۹۵.....	بررسی شبهه ازدواج با زن شوهردار
۹۵.....	مفهوم ایمان
۹۶.....	معانی یمن
۹۷.....	معانی محصنات
۹۷.....	منظور از ازدواج با زن شوهردار چیست؟
۹۸.....	رابطه نامشروع
۹۹.....	تعریف رابطه نامشروع
۹۹.....	عنصر مادی و معنوی جرم رابطه نامشروع
۹۹.....	مجازات رابطه نامشروع
۱۰۰.....	راههای اثبات رابطه نامشروع

.....	مسئولیت مدنی و جزایی رابطه نامشروع	۱۰۰
.....	مبحث اول- مسئولیت بکارت	۱۰۱
.....	۱. رابطه نامشروع با مطاوعه و رضایت	۱۰۱
.....	۲. رابطه نامشروع با اعمال حیله و فریب	۱۰۱
.....	۳. رابطه نامشروع به عنف و اکراه	۱۰۲
.....	مبحث دوم- مسئولیت فرزند نامشروع	۱۰۲
.....	اثبات نسب مشروع	۱۰۳
.....	۱. اماره تراش	۱۰۳
.....	۲. اقرار	۱۰۳
.....	۳. شهادت	۱۰۳
.....	اثبات نسب نامشروع	۱۰۴
.....	۱. اقرار زانی	۱۰۴
.....	۲. شهادت علیه او	۱۰۴
.....	۳. علم قاضی	۱۰۵
.....	بررسی حقوقی آزمایش DNA	۱۰۵
.....	احکام فرزند نامشروع مترتب بر حقوق ایران	۱۰۶
.....	تدابیر جدید حمایت از فرزند نامشروع	۱۰۷

فصل پنجم- اشتغال

.....	اشتغال زن خواسته دیروز حق امروز	۱۱۰
.....	تعریف اشتغال زن	۱۱۱
.....	رویکردهای فکری اشتغال زنان در ایران	۱۱۱
.....	۱. رویکرد سنتی آیین طلب	۱۱۱
.....	۲. رویکرد روشنفکری تجدد طلب	۱۱۲
.....	۳. رویکرد فمینیستی رادیکال طلب	۱۱۲
.....	۴. رویکرد اعتدالی	۱۱۳
.....	انگیزه‌ها و دلایل اشتغال زن	۱۱۳
.....	چالش‌ها و راه کارهای اشتغال زن	۱۱۴
.....	الف. چالش‌ها	۱۱۴

۱۱۵.....	اشتغال زن از منظر قرآن
۱۱۶.....	مقام اجتماعی زن در قرآن
۱۱۶.....	نکات تحلیلی آیه اشتغال زن
۱۱۷.....	نقد و نظر
۱۱۷.....	سیرقانون گذاری اشتغال زنان در ایران
۱۱۸.....	۱. قانون محدودیت شغلی زن شوهردار- مصوب ۱۳۴۶
۱۱۸.....	۲. قانون محدودیت شغلی مرد زن دار- مصوب ۱۳۵۳
۱۱۹.....	نقد و نظر
۱۲۰.....	آثار حقوقی مخالفت شغلی همسر
۱۲۰.....	الف. ابطال تعهدات همسر
۱۲۰.....	ب. جبران خسارت
۱۲۰.....	ج. حق طلاق زوجه
۱۲۱.....	نقد و نظر
۱۲۱.....	بررسی حقوقی شرط اشتغال زوجه
۱۲۱.....	تعریف و انواع شروط ضمن عقد
۱۲۲.....	الف. شروط عام
۱۲۲.....	ب. شروط خاص
۱۲۲.....	ج. حق فسخ ازدواج به سبب پایبند نبودن شرط
۱۲۲.....	۳. قانون شرایط کار زنان
۱۲۳.....	لایحه افزایش مرخصی زایمان
۱۲۳.....	لایحه کاهش ساعت کاری زنان

فصل ششم - چند همسری

۱۲۶.....	تعدد زوجات نقض حق وفاداری همسر
۱۲۷.....	آثار ازدواج در نظام حقوقی ایران
۱۲۷.....	الف. ازدواج دائم
۱۲۸.....	ب. ازدواج موقت
۱۲۸.....	تعریف ازدواج موقت
۱۲۸.....	موارد تفاوت ها و اشتراک های ازدواج موقت با دائم
۱۲۸.....	الف. موارد تفاوت ها

۱۳۰	ب. موارد اشتراک‌ها.....
۱۳۰	مسائل شرعی صیغه عقد ازدواج.....
۱۳۱	پیشینه تاریخی چندهمسری.....
۱۳۲	۱. قوم بنی اسرائیل.....
۱۳۲	۲. ایران پیش از اسلام.....
۱۳۳	۳. ملل مشرق زمین.....
۱۳۳	۴. بعد از اسلام.....
۱۳۳	تفاوت حکم اعضای با تأسیسی.....
۱۳۴	چندهمسری در قرآن.....
۱۳۴	نکات تحلیلی و تفسیری آیات چندهمسری.....
۱۳۵	شرایط چندهمسری از منظر قرآن.....
۱۳۶	۱. حکم مباح.....
۱۳۶	۲. اضطرار.....
۱۳۶	۳. تحقق عدالت.....
۱۳۶	الف. عدالت درونی.....
۱۳۷	ب. عدالت بیرونی.....
۱۳۷	۴. عدالت شرط صحت عقد.....
۱۳۷	چندهمسری در نظام حقوقی ایران.....
۱۳۸	۱. قانون تحصیل اجازه دادگاه و نظارت قضایی- مصوب ۱۳۴۶.....
۱۳۸	۲. قانون الزام اجازه دادگاه و مجازات قضایی- مصوب ۱۳۵۳.....
۱۳۹	۳. لغو مجازات چندهمسری- نظریه شورای نگهبان (۱۳۶۳).....
۱۴۰	نقد و بررسی نظریه شورای نگهبان.....
۱۴۱	نقد و نظر دیگر.....
۱۴۲	۴. قانون شرط طلاق به علت ازدواج مجدد زوج- مصوب ۱۳۷۰.....
۱۴۲	نقد و نظر.....
۱۴۳	۵. قانون طلاق وکالتی مندرج در سند ازدواج- مصوب ۱۳۸۵.....
۱۴۳	نقد و نظر.....

۱۴۷.....	تعریف تمکین و اقسام آن
۱۴۷.....	۱. تمکین عام
۱۴۷.....	۲. تمکین خاص
۱۴۸.....	تعریف نشوز و مراتب آن
۱۴۸.....	انگیزه‌های نشوز زن
۱۴۸.....	آثار و تبعات حقوقی نشوز زن
۱۴۹.....	نافرمانی جنسی از منظر قرآن
۱۴۹.....	بررسی نظریه‌های تفسیری تنبیه بدنی در قرآن
۱۵۰.....	۱. نظریهٔ مات تنبیه بدنی
۱۵۰.....	نقد و نظر
۱۵۱.....	۲. نظریهٔ نسخ آیهٔ تنبیه
۱۵۲.....	نقد و نظر
۱۵۲.....	۳. نظریهٔ تأویل به خیار
۱۵۳.....	نقد و نظر
۱۵۳.....	۴. نظریهٔ مشروعیت تنبیه برای مرد
۱۵۳.....	نقد و نظر
۱۵۴.....	۵. نظریهٔ تعزیر قانونی
۱۵۵.....	بررسی نظریهٔ تعزیر قانونی
۱۵۵.....	نقد و نظر دیگر
۱۵۶.....	نافرمانی مرد
۱۵۶.....	نافرمانی مرد از منظر قرآن
۱۵۶.....	نکات تحلیلی نافرمانی مرد
۱۵۷.....	نقد و نظر
۱۵۹.....	کتابنامه

مقدمه

حضرت محمد (ص) من شما را از حق دو کس سخت هشدار می‌دهم: یکی یتیم و دیگری زن.^۱ قرآن کریم معتبرترین و باارزش‌ترین کتاب آسمانی است که عمل به آن سعادت انسان‌ها را تأمین و تضمین می‌کند. عظمت و جلالت این کتاب نورانی بیش از آن چیزی است که به قلم و گفتار آید و شمه‌ای را به زبان پیاد بر پیام بر آن می‌خوانیم که فرمود: «أَذَاتُيَسْتُ عَلِيكُمْ الْفِتْنُ كَقِطْعِ اللَّيْلِ الْمُظْلِمِ فَعَلِيكُمْ بِالْقُرْآنِ. سبحانه» که فتنه‌ها هم چون پاره‌های شب تاریک شما را در خود فرو گرفت، بر شما که ملازم قرآن شوید.»

بی‌تردید تحقق این مدعا بدون شناخت قرآن ممکن نخواهد بود که این دفتر تنها بخش کوچکی از دریای بی‌کران معرفت را به عهده دارد. خوانندگان به خوبی می‌دانند تاکنون کتاب‌های زیادی درباره پاسخ به پرسش‌ها و شبهات قرآنی حقوق‌نویسان نگاشته شده است. اغلب برای مخاطبان عمومی و مواردی هم کاربردی و تخصصی برای اهل طریقه و معنا تقریر یافته که همگی در خور تقدیرند، اما باید اعتراف کرد اکثر پاسخ‌ها نه تنها مخاطبان را اذیت خواهد کرد، بلکه بر شبهات آنان می‌افزاید. گاهی هم نویسندگان به جای پرداختن به اصل مطلب به انگیزه پرسش‌کننده می‌پردازند و از این طریق حقیقت زیر سحاب ادعای اندیشه‌گری پنهان نگاه داشته می‌شود و به اصطلاح به جای توجه به ما قال (چه چیزی گفته) به من قال (چه کسی گفته) می‌پردازند. به عنوان مثال دیده شده محققان و نویسندگانی در پاسخ این پرسش که چرا

۱. نهج الفصاحه، ج ۹۵۶.

۲. کلینی، محمد بن یعقوب، اصول کافی، ج ۲، کتاب فضائل القرآن.

قرآن (آیه ۳۴ سورة نسا) به مرد اجازه داده همسرش را تنبیه کند، گفته‌اند: منظور از تنبیه، زدن شدید که سرخی، کبودی و یا شکستگی ایجاد کند نیست، بلکه منظور قرآن کریم تنبیه ملایم است که مرد برای حل مشکل پیش آمده می‌تواند از خشونت استفاده کند. این شیوه پاسخ گفتن به پرسش‌های قرآنی نه تنها اصل شبهه را برطرف نمی‌کند، بلکه شبهه‌ای بر شبهات مخاطبان می‌افزاید و مهم‌تر از آن چهره قرآن را نزد غیرمسلمانان و حتی مسلمانان پرسش‌گر و حقیقت‌طلب مخدوش نشان می‌دهد.

به همین لحاظ کتاب پیش رو تا جایی که اقتضا می‌کند با استدلال نو به نقد پاسخ این نوع پرسش‌ها می‌پردازد تا حقیقت روشن‌تر بیان و نمایان گردد. از این رو قرآن، عقل و منطق پایگاه اصلی ما است. بنابراین روایات، تفسیرها و نظریه‌هایی مورد قبول واقع می‌شود که مستدل و با متون قرآنی، عقل و حقوق هماهنگ گردد. به این ترتیب در این نوشتار بیشتر از متون قرآنی و حقوقی بهره می‌گیریم.

از دیگر دلایلی ایجاب می‌کند درباره حقوق قرآنی زن سخن بگوییم رابطه نزدیک آن با خانواده و دین است. ناگفته نماند بحث از حقوق زن حداقل در ایران متأثر از سه میراث فرهنگ دینی، عرف و مدرنیته است. امروزه مباحث حقوق زن چه از نظر تقنینی و چه از نظر دینی به افراط و تفریط کشیده شده است بنابراین احتمال تعارض بین آن‌ها وجود دارد که باید در مباحث قرآنی حقوق زن روشن گردد. عده‌ای استدلال کرده به دنبال اصلاح یا تغییر قوانین هستند که در این راستا نقش زن را در قلمرو خانواده، اجتماع و تکاملی انسانی نادیده می‌گیرند. برخی هم به طور کلی هیچ حقی برای زن قائل نیستند و به مخالفت با آن می‌پردازند. عده‌ای به کار زنان نیازمندند. گروهی برای استفاده از بیشتر مدافع حقوق زن شده‌اند. بعضی هم او را از مقام انسانی تنزل داده و خلاصه همه این افراط و تفریط‌ها بیشتر متأثر از تمایلات شخصی یا حزبی است. برای دستیابی به شرایط مطلوب می‌توان با رویکرد اعتدالی قرآنی از حقوق مدنی زن پاسداری کرد. بنابراین تا جایی که ممکن است به برخی مباحث حقوق خانواده هم اشاره خواهیم کرد.

واقعیت دیگر این است که رویکرد موجود جامعه چالش بین مردسالاری و زن‌سالاری است، زیرا احساس می‌شود رویکرد قوانین ایران در حوزه خانواده قلمرو مردانه است. هرچند پیامبر مکرم اسلام به تکریم و مقام زن اهتمام شایانی داشته است، ولی همه این آموزه‌های دینی جنبه اخلاقی دارد که در مقابل قوانین آمره ضمانت اجرای لازم را ندارد. به نظر می‌رسد در کشمکش و گاه ستیز فرهنگ مردسالارانه و زن‌سالارانه، خود زن بیش از همه آسیب دیده است. نه رویکرد مردسالارانه صحیح است و نه رویکرد زن‌سالارانه، بلکه حق‌گرایی باید حاکم

باشد، زیرا در این جا منافع جنسیت مطرح نیست بلکه منافع انسان، یعنی خانواده و جامعه مهم است.

خوانندگان در ادامه ابتدا با کلیات و مفاهیم قرآن، شیوه‌های تفسیر و اعتبار و شأن کلام الهی آشنا خواهند شد و در فصول آینده برخی مباحث چالش برانگیز حقوق قرآنی زن طرح و نقد و بررسی می‌شود. امیدوارم این تلاش کوچک مورد رضایت خداوند بزرگ و خوانندگان محترم قرار بگیرد و به تحقق اهداف فوق‌الذکر کمک کند.

عبدالحسین محمودی

تابستان ۱۳۹۵